

Capítol 1.

Fragmentació de l'ordre mundial

Taula de contingut

1. Fragmentació de l'ordre mundial	3
1.1. Intensificació de la fragmentació	3
1.2. Pugna pel lideratge del Sud Global	6
L'Índia en el Sud Global.....	6
BRI vs. IMEC.....	7
La nova aposta de la Xina: l'ampliació dels BRICS.....	10
El paper d'Occident al Sud Global.....	11
1.3. Conflictes regionals creixents	13
Taiwan-Xina i l'Indopacífic: una amenaça militar permanent.....	13
Europa oriental i el Caucas: l'ampliació cap a l'est torna a l'agenda comunitària	14
Orient Mitjà: l'esclat bèl·lic Israel-Hamàs i la desestabilització de la regió	16
El Sahel: augmenta la inestabilitat	18
1.4. Declivi democràtic	19
El triomf dels sistemes autocràtics	19
El futur de l'aliança occidental: els comicis de 2024 són claus.....	20
1.5. Fracàs del multilateralisme i necessitat de cooperació	23
El fracàs de les institucions multilaterals.....	23
La necessitat de coordinació mundial per combatre l'emergència climàtica	24
La necessitat de coordinació mundial per combatre la inseguretut alimentària	26

1. Fragmentació de l'ordre mundial

1.1. Intensificació de la fragmentació

Els esdeveniments geopolítics durant el 2023 han accentuat la fragmentació i el distanciament entre blocs, liderats pels Estats Units, d'una banda, i la Xina, de l'altra, i s'han continuat tensant les relacions entre països.

Les tensions entre els dos grans centres de poder es van posar a prova a principis de 2023 quan un globus xinès va sobrevolar els Estats Units, i s'han anat repetint al llarg de l'any en diversos incidents entre avions de combat dels dos països en aigües de l'Indopacífic. D'altra banda, s'ha incrementat la "weaponització" geoeconòmica, amb l'ús de polítiques econòmiques cada cop més ofensives per limitar l'ascens de les potències rivals. L'Administració Biden no tan sols ha ampliat les mesures proteccionistes de l'Administració Trump vers la Xina, sinó que l'enfocament ha passat a ser de caràcter ofensiu, com per exemple la prohibició d'exportar xips avançats i tecnologia associada a la Xina, amb l'objectiu clar de limitar-ne el desenvolupament tecnològic, i que s'ha estès a les inversions estrangeres nord-americanes a la Xina en l'àmbit dels semiconductors, la computació quàntica i la intel·ligència artificial. La Xina, en contrapartida, ha pres represàlies contra empreses nord-americanes (com ara Micron, Mintz o Lockheed Martin) i ha imposat restriccions a l'exportació de matèries primeres crítiques clau per a la fabricació de semiconductors i bateries elèctriques, de les quals la Xina n'és la principal productora mundial.

Si la "weaponització" geoeconòmica s'intensifica, el risc de desacoblament i de confrontació entre els dos blocs anirà en augment. Les eleccions als Estats Units el novembre de 2024 no fan preveure, però, canvis substancials en les relacions a banda i banda del Pacífic, donat que l'aproximació tant de demòcrates com de republicans vers la Xina és compartida.

Malgrat tot, els canals de cooperació hauran de seguir mínimament oberts per resoldre possibles disputes, com per exemple els incidents militars a l'Indopacífic, o per orientar interessos comuns com l'emergència climàtica. Això s'ha posat de manifest a la trobada dels dos màxims mandataris, Joe Biden i Xi Jinping, el passat 15 de novembre en el context de la reunió de l'APEC (*Asia-Pacific Economic Cooperation*), en què van acordar reprendre les comunicacions militars (per evitar potencials conflictes a l'Indopacífic) i crear un grup de treball de lluita contra els estupefaents.

Les relacions entre les dues grans potències també segueixen tenses en relació amb la invasió de Rússia a Ucraïna. D'una banda, els Estats Units, juntament amb els socis europeus i les potències del G-7, han seguit imposant sancions a Rússia el 2023, i han incrementat l'ajuda armamentista a Ucraïna per defensar-se, incloent-hi avions de combat. Tanmateix, l'any 2024 pot ser un any de dificultats per la continuïtat del suport financer a Ucraïna davant les reticències

Anàlisi de riscos i tendències globals 2024

del partit republicà als Estats Units i l'erosió del consens a la UE (especialment d'Hongria), juntament amb les dificultats pressupostàries a Alemanya. De l'altra, la Xina ha continuat donant suport a Rússia i ambdós han estret les relacions econòmiques i polítiques.

Per a la Unió Europea, aquesta guerra ha suposat un canvi de paradigma, tant pel trencament de les relacions amb Rússia, com per la reducció dràstica de la seva dependència energètica. El 2023, la UE ha continuat els esforços, per una banda, per diversificar el mix energètic i, per l'altra, per protegir el flanc oriental de possibles ingerències russes. En aquest sentit, l'expansió cap a l'est ha tornat a l'agenda política comunitària per raons de seguretat estratègica.

La UE també ha endurit el missatge cap a la Xina. La presidenta de la Comissió, Ursula von der Leyen, va presentar el març de 2023 una proposta de *de-risking* per a la Xina, un missatge que ha anat acompanyat d'una sèrie de mecanismes per contrarestar la influència xinesa i les distorsions dels mercats, les indústries i les tecnologies. Entre aquests hi figuren el [control de les inversions](#), un [instrument contra la coerció](#), un [instrument de contractació pública internacional](#) o la iniciativa [Global Gateway](#) per contrarestar la Belt and Road Initiative, així com iniciatives de política industrial com la Llei de xips.¹ L'última acció contra la Xina ha estat la posada en marxa d'una investigació sobre vehicles elèctrics subvencionats procedents de la Xina.² L'objectiu de la UE, però, no és desacoblar-se de la Xina, sinó minimitzar els riscos.

El 2023 també s'ha caracteritzat per un augment dels conflictes regionals. A la guerra que continua a Rússia i Ucraïna i l'amenaça militar persistent a l'Indopacífic, s'hi ha sumat un nou focus d'inestabilitat al Sahel, amb el darrer cop d'estat al Níger; al Caucas, amb el conflicte a l'Alt Karabakh entre l'Azerbaidjan i Armènia; i a l'Orient Mitjà amb el ressorgiment del conflicte bèl·lic entre Israel i Palestina.

El declivi democràtic tampoc s'ha aturat. D'una banda, la creixent influència de la Xina en l'esfera mundial, amb un model autocràtic, serveix de referència a molts països enfront dels valors occidentals. D'altra, l'entorn d'inestabilitat i inseguretat permanent (permacrisi), amb múltiples crisis interconnectades (policrisi), segueix adobant el terreny als partits populistes tant a Europa com a Amèrica. Els últims exemples els trobem als resultats electorals dels Països Baixos i l'Argentina.

Malgrat que els Estats Units i la Xina busquen consolidar el seu poder i influència, amb una creixent pugna per l'anomenat Sud Global,³ el sorgiment de veus equidistants fa que apareguin terceres vies que fan pensar en una incipient, però creixent, multipolarització. El cas més evident és el de l'Índia, que pretén convertir-se en un actor important a tenir en compte en l'equilibri del

¹ Otero, M. (2023): [From a China strategy to no strategy at all – Exploring the diversity of European approaches](#). Real Instituto Elcano.

² Comissió Europea (2023): [La Comisión pone en marcha una investigación sobre vehículos eléctricos subvencionados procedentes de China](#).

³ Terme geopolític que inclou països que es troben en desenvolupament a l'Àfrica, Àsia-Pacífic, Amèrica Llatina i el Carib, i la península aràbigua.

poder mundial i erigir-se en veu del Sud Global, no en va, la majoria dels països que més creixeran fins al 2050 formen part del Sud Global (figura 1); però també es poden destacar els casos de Turquia o de l'Àràbia Saudita. Aquests països tenen relacions amb tots dos blocs i la capacitat de triar amb qui alinear-se segons els seus interessos, donada la seva creixent influència. Exemples d'aquesta realitat els trobem en l'èxit assolit per l'Índia en la darrera cimera del G-20, en què, entre altres fites, va impulsar la inclusió de la Unió Africana com a membre permanent del G-20; o la capacitat de l'Àràbia Saudita de controlar el subministrament mundial de petroli malgrat les desavinences amb els Estats Units, amb retallades de producció pactades amb Rússia per fer augmentar el preu del petroli; o la capacitat mediatra de Turquia amb Rússia per aconseguir un corredor alimentari cap a l'Àfrica.

El món es troba avui, doncs, en un punt d'inflexió crític, si bé els experts no es posen d'acord en anomenar aquesta nova era: es parla de minilateralisme en detriment del multilateralisme,⁴ d'un món multipolar de "frenemies"⁵ o d'un "ordre internacional en transició".⁶ Malgrat la creixent fractura de l'ordre mundial i la pugna pel lideratge del Sud Global, és del tot necessari la cooperació internacional per encarrilar interessos comuns com l'emergència climàtica, la salut pública o la seguretat alimentària. El 2024 vindrà marcat per importants eleccions que poden ser rellevants pel futur de l'aliança Occidental com són els comicis dels Estats Units i al Parlament Europeu, d'on sorgirà no només la configuració del nou Parlament sinó també una nova Comissió Europea. També seran rellevants les eleccions a Taiwan-Xina, per la seva influència en les tenses relacions entre els Estats Units i la Xina i en la seguretat a l'Àsia-Pacífic.

Figura 1. Principals països per creixement anual del PIB, 2023-2050 (%)

Font: Economist Intelligence Unit, 2023

⁴ Jorge, R. (2023): [G20 Summit, India and the technological edge](#). Real Instituto Elcano.

⁵ Nye, J. (2023): [India, the US and the global balance of power](#). Australian Strategic Policy Institute.

⁶ Barbé, E. (2023): [Orden en transición y normas en discusión](#). Revista CIDOB d'Afers Internacionals.

1.2. Pugna pel lideratge del Sud Global

L'Índia en el Sud Global

La importància de l'Índia és cada vegada més gran en l'ordre internacional. A principis del 2023, va superar la Xina com a país més poblat del món, i la seva economia creix a un ritme superior al de la xinesa. Amb una població enorme, armes nuclears, un gran exèrcit, una mà d'obra creixent, una educació d'elit sòlida i una cultura empresarial oberta als negocis, l'Índia es converteix en un actor important a tenir en compte en l'equilibri del poder mundial, especialment per fer de contrapès entre els Estats Units i la Xina i ser la veu del Sud Global.⁷

La darrera cimera del G-20 celebrada a l'Índia va servir per ratificar les aspiracions de l'Índia. D'aquesta cimera se'n poden destacar quatre fites:

- Ha impulsat la inclusió de la Unió Africana (UA) com a membre permanent del G-20, que, amb els seus 1.400 milions d'habitants, tindrà la mateixa consideració que la UE.
- Ha posat a l'agenda i ha arribat a pactes per dur a terme reformes importants en institucions mundials com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional.⁸
- Ha estat la impulsora del corredor econòmic Índia-Orient Mitjà-Europa (IMEC) i el corredor transafricà, vistos com una contraofensiva a la iniciativa xinesa de la BRI.⁹
- S'ha reconegut l'èxit i acordat un marc d'exportació del model d'infraestructura digital pública índia, que ha aconseguit que la totalitat de la població tingui un carnet d'identitat digital i puguin fer pagaments digitals instantanis a través del mòbil.

A banda dels esforços diplomàtics per ser influent en els grans temes geopolítics, l'Índia vol posicionar-se com a líder de les noves tecnologies i competir amb els EUA i la Xina, i no parteix de zero:

- Els serveis TIC i d'externalització de processos empresarials representen el 60% de les exportacions de serveis, amb 157.000 milions de dòlars en el període 2021-2022.
- L'Índia ha presidit el 2023 la "Global Partnership on Artificial Intelligence", organitzada per l'OCDE, en què pretén liderar el diàleg internacional sobre tecnologies d'IA per a un ús responsable i inclusiu.
- L'Índia s'ha convertit en una alternativa per diversificar les cadenes de subministrament fora de la Xina per a multinacionals (Apple i Samsung en serien exemples destacats).

⁷ Nye, J. (2023): [India, the US and the global balance of power](#). Australian Strategic Policy Institute.

⁸ Atlantic Council (2023): [Experts react: Did India's G20 just crack the code for diplomatic consensus?](#).

⁹ Jorge, R. (2023): [G20 Summit, India and the technological edge](#). Real Instituto Elcano; Otero, M. (2023): [El G20 de Nueva Delhi situa a la India en el centro del tablero geopolítico](#). Real Instituto Elcano.

Amb tot, seguint la seva política exterior de no-alineament, el seu objectiu és ser un pol potent i independent. D'una banda, comparteix l'objectiu occidental de frenar el creixement de la Xina, amb qui pateix friccions territorials i militars, a més de pugnar pel lideratge del Sud Global. De fet, l'Índia participa en l'acord militar QUAD (*Quadrilateral Security Dialogue*) amb els Estats Units, Austràlia i el Japó, i ha signat nous acords militars amb els EUA el 2023.¹⁰ De l'altra, l'Índia importa més de la meitat del seu armament de Rússia i és un dels principals compradors de petroli rus sancionat; no ha condemnat la invasió russa a Ucraïna, vota sovint en contra dels EUA a l'ONU i forma part d'iniciatives proximeses com els BRICS i la Shanghai Cooperation Organization.¹¹

BRI vs. IMEC

La Iniciativa del Cinturó i la Ruta de la Seda xinesa (Belt and Road Initiative, BRI), el programa de finançament d'infraestructures a l'exterior, que ja ha invertit més d'1 bilió de dòlars, s'ha vist afectat per una espiral de préstecs fallits. El pla va convertir la Xina en el creditor bilateral més gran del món, però molts d'aquests préstecs tenen unes condicions de difícil compliment per als països que els reben, especialment del Sud Global.

Després de 10 anys de l'inici de la BRI, les inversions provoquen opinions controvertides. Uns defensen que s'inverteix en béns d'alta qualitat i uns altres destaquen que aquestes inversions en països en vies de desenvolupament fa que es trobin atrapats en una espiral de deute amb la Xina, com Sri Lanka, l'Argentina, Kenya, Malàisia, Montenegro, el Pakistan o Tanzània.¹²

De fet, al voltant de 78.500 milions de dòlars de préstecs d'institucions xineses per a carreteres, ferrocarrils, ports, aeroports i altres infraestructures arreu del món han estat renegociats o condonats entre el 2020 i el final de març del 2023, segons Rhodium Group.¹³

Un nombre cada vegada més gran de països prestataris de la BRI es veuen empesos a la insolvència per l'alentiment del creixement mundial, la pujada dels tipus d'interès i els nivells rècord de deute del món en desenvolupament. Bona part dels deutors de la Iniciativa són països del Sud Global, com s'observa a la figura 2:

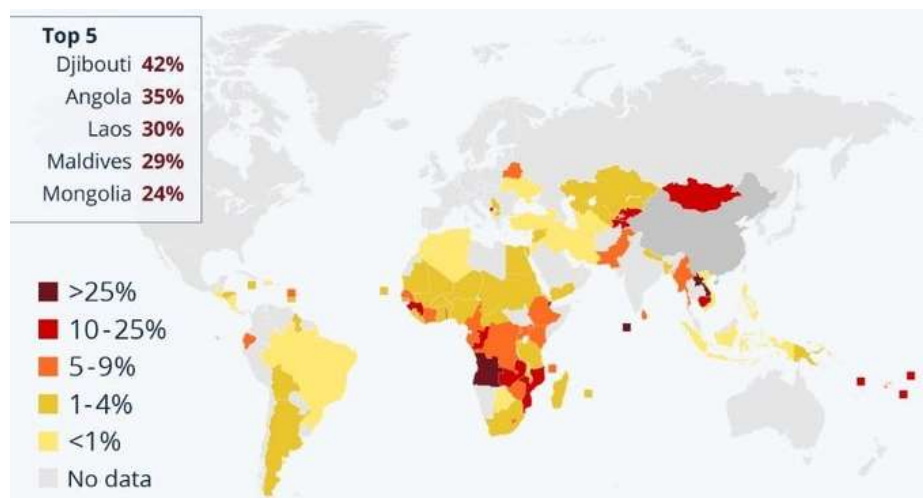
¹⁰ Sebastopulo, D. i Reed, J. (2023): [US and India announce defence and technology deals during visit by Narendra Modi](#). Financial Times.

¹¹ Nye, J. (2023): [India, the US and the global balance of power](#). Australian Strategic Policy Institute.

¹² Abril, G. (2023): [La Nueva Ruta de la Seda, el controvertido gran plan estratégico de China, cumple 10 años](#). El País.

¹³ Kynge, J. (2023): [China hit by surge in Belt and Road bad loans](#). Financial Times.

Figura 2. Països més endeutats amb la Xina, 2021 (deute extern a la Xina en % del PIB)

Font: Statista, 2023

La geopolítica i els xocs entre potències han dut alguns països a qüestionar la seva adhesió a la BRI. La Iniciativa, que també havia arribat a països europeus, ha perdut com a soci Itàlia el 2023 a causa de la creixent desconfiança que desperta la Xina. Un altre cas és el de les Filipines: el canvi de rumb del nou govern ha acostat Manila a Washington i l'ha allunyat de Pequín, i ha fet que el país prioritzi la geopolítica als interessos econòmics en decidir sortir de la BRI a finals del 2023. Es tracta d'un fet destacat donada la proximitat de les Filipines amb Taiwan-Xina i el seu posicionament estratègic en el mar de la Xina meridional; no en va, els Estats Units ja han fet maniobres militars conjuntes amb les Filipines.¹⁴

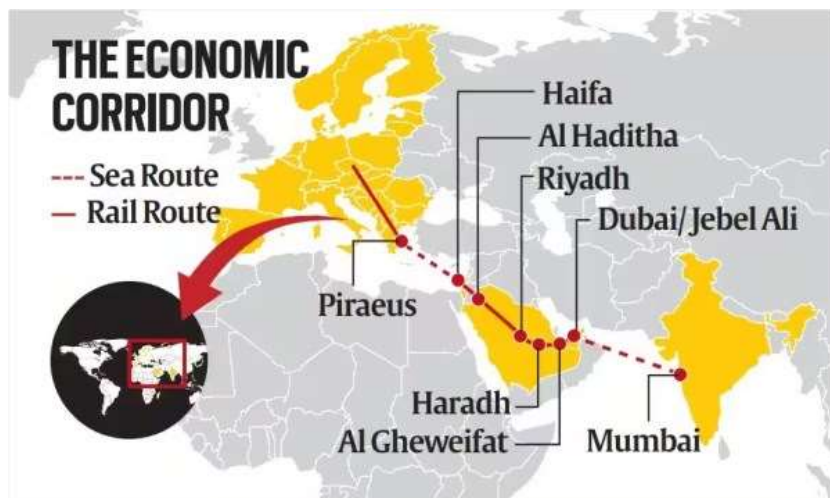
En la darrera conferència de la BRI, celebrada l'octubre de 2023, la Xina va reorientar els objectius i donarà prioritat als projectes tecnològics i energètics, sectors que considera fonamentals per impulsar el creixement a llarg termini i consolidar la seva posició a la cadena de subministrament mundial.¹⁵

Com a contrapartida a la BRI ha sorgit l'IMEC (*India-Middle East-Europe-Corridor*), un corredor comercial anunciat durant la reunió del G-20 a Nova Delhi el 2023, liderat per l'Índia i signat per la Unió Europea, els Estats Units, l'Aràbia Saudita, els Emirats Àrabs Units, França, Alemanya i Itàlia. El corredor inclou una ruta marítima que connectarà l'Índia amb els EAU, i una xarxa ferroviària que connectarà els EAU, l'Aràbia Saudita i Jordània amb el port israelià de Haifa per arribar mitjançant transport marítim al port grec del Pireu. A més de fomentar el comerç de béns, també s'inclouen plans per fer arribar a Europa l'hidrogen produït a l'Aràbia Saudita i als EAU.

¹⁴ Javad, R. (2023): [Why the Philippines is exiting the Belt and Road](#). Asia Times.

¹⁵ Chen, F. (2023): [China's Belt and Road Initiative to get a hi-tech boost, with 'wealth of opportunities' promised for partners](#). South China Morning Post.

Figura 3. Connexions del corredor IMEC

Font: The Indian Express

Amb aquest nou projecte, l'Índia espera una entrada d'inversions i innovacions tecnològiques que impulsin el sector manufacturer i, per tant, les exportacions, mentre que els EAU i l'Àrabia Saudita el consideren positiu perquè fomenta la producció d'hidrogen com una alternativa ecològica a les exportacions de combustibles fòssils. Els països europeus esperen diversificar les cadenes de subministrament i les seves importacions, cada vegada més exposades als xocs d'oferta xinesos.¹⁶

Però l'IMEC, ja abans de veure la llum, està exposat a amenaces per la seva posada en marxa.¹⁷ D'una banda es qüestiona pels pobres resultats obtinguts fins al moment de mobilització de fons en programes d'infraestructures occidentals previs, com el Build Back Better World dels EUA, el Global Gateway de la UE o l'Associació per a la Inversió en Infraestructures Mundials del G-7. També es qüestiona que la reducció del temps de transport estimat en un 40% respecte a la ruta tradicional del canal de Suez faci que el comerç sigui més rendible, tenint en compte els potencials problemes logístics que poden sorgir pel fet que les mercaderies hauran de carregar-se dues vegades: dels vaixells al ferrocarril i, de nou, del ferrocarril als vaixells.

D'altra banda, la intervenció militar d'Israel després de l'atac de Hamàs a finals de 2023 ha dinamitat el procés de normalització diplomàtica entre Israel i l'Àrabia Saudita, un procés rellevant per a la plena implementació de l'IMEC. En qualsevol cas, la inestabilitat a la regió farà endarrerir les inversions.

¹⁶ Gilani, I. (2023): [India-Middle East-Europe Economic Corridor: A passage of possibilities](#). Frontline.

¹⁷ Rüländ, J. i Nadalutti, E. (2023): [Is the India-Middle East-Europe Economic Corridor Dead on Arrival?](#). The Diplomat.

La nova aposta de la Xina: l'ampliació dels BRICS

Mentre la BRI va perdent pes, altres institucions creades per la Xina en van guanyant. És el cas de la Shanghai Cooperation Organization, que el 2023 ha incorporat l'Iran al grup format per la Xina, Rússia, el Kazakhstan, Kirguizstan, Tadjikistan, Uzbekistan, l'Índia i el Pakistan. A banda, Xi va posar en marxa el 2021 dues institucions per contrarestar la influència occidental i amplificar la veu de la Xina al Sud Global: la Iniciativa Global de Desenvolupament i la Iniciativa Global de Seguretat.

Això no obstant, la principal aposta de la Xina és l'ampliació dels BRICS. A la darrera cimera, celebrada a Sud-àfrica l'agost de 2023, es va acordar ampliar el nombre de membres i proposar l'ingrés de l'Argentina, Egipte, Etiòpia, l'Iran, l'Aràbia Saudita i els Emirats Àrabs Units.¹⁸ Amb aquestes incorporacions, juntament amb el Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud-àfrica, els 11 països representarien el 47% de la població mundial i el 36% del PIB mundial.

Aquesta ampliació (BRICS+), promoguda per la Xina, mostra la influència que té el país dins el grup i la seva pretensió de liderar el món emergent per fer front a l'hegemonia dels Estats Units. Segons Xi Jinping, la principal fortalesa del bloc raurà en la capacitat d'impulsar el multilateralisme des de la visió dels països emergents i la capacitat d'influència en el Sud Global davant de futures qüestions geopolítiques.

Una altra de les fortaleses és que el bloc reunirà importants proveïdors de matèries primeres i de recursos energètics, fet que suposaria un gran avantatge competitiu en futures tensions geopolítiques, ja que el bloc occidental és dependent de l'aprovisionament de matèries primeres crítiques, que en la majoria dels casos provenen dels BRICS+.¹⁹

L'ampliació, però, no està exempta de contradiccions, ja que països com l'Aràbia Saudita i els EAU són aliats militars d'Occident, mentre que l'Argentina i Egipte són grans prestataris de l'FMI. A més, el recent canvi de govern a l'Argentina posa en dubte l'ingrés del país al bloc. També caldrà veure l'estabilitat del grup quan sorgeixin disputes entre dos països antagònics com són l'Aràbia Saudita i l'Iran. L'Índia, per la seva banda, exercirà la seva influència des de dins per socavar els interessos de la Xina.

De moment, aquesta institució segueix lluny d'exercir la influència que continua tenint el G-20, i més després de l'èxit de la darrera cimera celebrada a l'Índia el setembre de 2023. El paper del G-20 s'havia qüestionat per la creixent polarització entre els Estats Units i la Xina, l'aïllament occidental de Rússia i la no assistència a la cimera dels presidents Xi Jinping i Vladímir Putin. No obstant això, l'Índia va aconseguir fites importants i que la cimera del G-20 concloués amb èxit, fent palesa la seva creixent influència diplomàtica. El Brasil, que exercirà la presidència del G-20

¹⁸ Cotterill, J. (2023): [Xi Jinping dominates Brics summit as leaders endorse Beijing-led expansion](#). Financial Times.

¹⁹ Parra, A. (2023): [El papel de los Brics en un mundo liderado por grandes potencias](#).

el 2024, tindrà la missió de seguir donant sentit al fòrum, així com posicionar-se també com a país rellevant en el Sud Global, com ha aconseguit l'Índia.

El paper d'Occident al Sud Global

Els governs occidentals han pres finalment consciència del buit de poder que van anar deixant que ocupés la Xina a bona part dels països del Sud Global, i ara s'han proposat recuperar-lo o, si més no, competir amb la Xina.

Un dels camps més rellevants és l'Amèrica Llatina. El comerç xinès amb la regió ha passat dels 12.000 milions de dòlars el 2000 als 495.000 milions el 2022, fet que ha desplaçat els Estats Units com a major soci comercial de la regió. El comerç no és l'únic problema: Beijing ha teixit aliances construint i finançant infraestructures. Més de 20 països llatinoamericans i caribenys s'han sumat a la BRI, i la Xina ha prestat més de 136.000 milions de dòlars a governs i empreses estatals des de 2005. Paral·lelament, les empreses europees i nord-americanes han estat venent actius a la regió en àrees estratègiques com les energies renovables i els minerals crítics, i els xinesos omplen el buit de mercat: la nord-americana Duke Energy va vendre 10 preses hidroelèctriques al Brasil a la xinesa Three Gorges Power el 2016 i l'espanyola Naturgy va vendre la distribució elèctrica xilena als xinesos el 2020, mentre que Ford estudia la venda d'una de les seves antigues fàbriques a la xinesa BYD per fabricar vehicles elèctrics.²⁰

L'Amèrica Llatina esdevé una regió crucial per a la Unió Europea davant la reducció de la dependència energètica de Rússia, la necessitat d'actuar davant la creixent influència de la Xina i per satisfer la creixent demanda de minerals per a la transició digital i verda. Durant la primera cimera celebrada en vuit anys entre la UE i la CELAC (Comunitat d'Estats Llatinoamericans i Caribenys) el 2023, la Comissió Europea va comprometre per a la regió una inversió de 45.000 milions d'euros en plans de finançament a través de la Global Gateway.²¹ Abans, el 7 de juny, la Comissió Europea va presentar una nova [estratègia amb Amèrica Llatina i el Carib](#) per revifar el comerç i la inversió. Els grans objectius comunitaris són la signatura de l'acord comercial actualitzat entre la UE i Xile i avançar en els acords amb Mèxic i el Mercosur, així com actualitzar els acords amb Amèrica Central, Colòmbia, Perú i l'Equador.²²

Els EUA també tenen a l'agenda l'Amèrica Llatina, i el novembre del 2023 Biden va celebrar com a amfitrió la cimera inaugural de líders de l'Aliança per a la Prosperitat Econòmica a les Amèriques, a la qual participen 11 països, entre els quals destaquen el Canadà, Mèxic, Panamà, el Perú o Xile, tot i que altres països importants com l'Argentina i el Brasil no s'hi han adherit.

²⁰ Stott, M. (2023): [US reluctance on trade deals sends Latin America towards China](#). Financial Times.

²¹ Sahuquillo, M. et al. (2023): [La UE promete invertir 45.000 millones de euros en América Latina para frenar a China](#). El País.

²² Myles, D. (2023): [FDI round-up: Orsted investing \\$68bn by 2030, Swiss-China JV signs \\$3.2bn chips deal, EU rekindles Latin American trade ties](#). fDi Intelligence.

Anàlisi de riscos i tendències globals 2024

L'objectiu és establir un fòrum per impulsar la competitivitat regional i mobilitzar inversions d'alt nivell, així com enfortir cadenes crítiques de subministrament, amb un enfocament inicial en l'energia neta, els semiconductors i els subministraments mèdics.²³

Occident també té el focus posat al sud-est asiàtic, regió clau per contenir la creixent influència de la Xina. Els Estats Units és qui més focus hi està posant, tant militarment com econòmicament. A principis de 2022 va presentar l'[estratègia per l'IndoPacífic](#), i també ha reforçat els acords militars en el marc del Quad (format pels Estats Units, Austràlia, el Japó i l'Índia) i l'AUKUS (format pels Estats Units, el Regne Unit i Austràlia) per contenir l'expansionisme xinès a l'Indopacífic. En l'àmbit econòmic, els EUA ha signat el 2023 una associació estratègica integral mitjançant la qual s'han compromès milers de milions de dòlars en acords comercials i associacions liderades per empreses com Boeing, Microsoft i Nvidia.²⁴ La UE també ha compromès desemborsaments de diners mitjançant la Global Gateway al Vietnam (500 milions d'euros) o Bangladesh (400 milions d'euros).²⁵ Per la seva banda, el Japó té previst mobilitzar més de 75.000 milions de dòlars per invertir en infraestructures a tota la regió de l'Indopacífic fins el 2030, amb l'objectiu d'estrènyer llaços amb els països de la zona per contrarestar la creixent presència i amenaça de la Xina.²⁶

Finalment, el continent africà té un gran potencial, tant per la demografia (el 2050, una de cada quatre persones serà africana) com per la concentració d'una riquesa immensa de matèries primeres, moltes d'elles necessàries per a la transició energètica. La Xina ha esdevingut el principal inversor i soci comercial de molts països, mentre que Moscou també està consolidant la seva presència al continent en els darrers anys (vegeu apartat 1.3).

Els països occidentals tenen més dificultats per acostar-se als països africans. Els Estats Units va celebrar el desembre de 2022 la primera cimera EUA-Àfrica en vuit anys, en què es van comprometre ajudes per valor de 55.000 milions de dòlars. Per la seva banda, en la darrera cimera entre la UE i la Unió Africana, celebrada el febrer de 2022, es va adoptar la Joint Vision 2030, en què es reafirmava la voluntat de cooperació entre ambdues parts. A més, el primer resultat de la Global Gateway es va destinar a l'Àfrica, concentrat en inversions sostenibles en infraestructures (digitals, energia, transport), sanitat, educació, canvi climàtic i medi ambient. No obstant això, les relacions entre països europeus i africans pateixen alts i baixos per les crisis migratòries a la Mediterrània, per les crisis alimentàries al continent africà pel conflicte a Ucraïna, o pel deteriorament de relacions bilaterals, com és el cas de França amb els països del Sahel o d'Espanya amb Algèria pel reconeixement de la sobirania marroquina del Sàhara Occidental.

²³ Departament d'Estat dels EUA (2023): [El presidente Biden organiza cumbre inaugural de líderes de la Alianza para la Prosperidad Económica en las Américas](#).

²⁴ Ruehl, M. (2023): [US and Vietnam unveil billions in semiconductor and AI deals](#). Financial Times.

²⁵ Comissió Europea (2023): [Global Gateway: Team Europe and Viet Nam sign over €500 million in agreements underpinning the Just Energy Transition Partnership; Global Gateway: EU and Bangladesh sign €400 million for renewable energy and launch negotiations on a new Partnership and Cooperation Agreement](#).

²⁶ Murakami, S. i Kaushik, K. (2023): [Japan plans \\$75 bln investment across Indo-Pacific to counter China](#). Reuters.

1.3. Conflictes regionals creixents

Taiwan-Xina i l'Indopacífic: una amenaça militar permanent

L'amenaça militar entre els Estats Units i la Xina es concreta al voltant de l'illa de Taiwan-Xina. Malgrat les reivindicacions històriques i culturals de la sobirania de l'illa per part de la Xina, el seu control suposaria un avenç determinant en les aspiracions tecnològiques xineses: l'empresa TSMC, amb seu a Taiwan-Xina, té el monopoli de la fabricació dels semiconductors més punters del mercat, que s'empren en el desenvolupament de la computació quàntica, la intel·ligència artificial o els sistemes de defensa més avançats. Els Estats Units vol evitar aquest fet i retardar al màxim l'avenç tecnològic xinès, per la qual cosa ha intensificat la seva protecció militar; de fet, Joe Biden va assegurar que l'illa seria defensada militarment si la Xina l'ataqués.

Més enllà del factor tecnològic, Taiwan-Xina dona accés al mar de la Xina meridional des del mar de la Xina oriental, on es troben importants ports xinesos com el de Shanghai o el de Ningbo-Zhoushan, i el control xinès de l'illa podria suposar un risc tant per a la seguretat dels fluxos comercials com per a la seguretat territorial principalment del Japó i Corea del Sud, però també dels països de l'ASEAN. A més a més, la Xina continua molt activa en la seva reivindicació territorial d'illes al mar de la Xina meridional i en la construcció d'illes artificials d'ús militar.²⁷

En aquest context, els acords militars en el marc del Quad (format pels Estats Units, Austràlia, el Japó i l'Índia) i l'AUKUS (format pels Estats Units, el Regne Unit i Austràlia) s'han reforçat amb la finalitat de contenir l'expansionisme xinès a l'Indopacífic. De la mateixa manera, els Estats Units ha reforçat els llaços militars amb alguns països aliats de l'ASEAN, com les Filipines o Singapur.

Per tot plegat, Taiwan-Xina és el principal risc geopolític actual. Les comunicacions militars entre les dues potències es van trencar per decisió xinesa en el moment de la visita a Taiwan-Xina l'agost del 2022 de la llavors presidenta de la Cambra de Representants dels EUA, Nancy Pelosi. Com a resultat, al llarg de l'any 2023 s'han produït diversos incidents entre avions de combat dels dos països en aigües de l'Indopacífic, que han fet augmentar les tensions a la regió. La cimera entre el president nord-americà, Joe Biden, i el seu homòleg xinès, Xi Jinping, el passat 15 de novembre de 2023 a San Francisco va servir per acordar la represa de les comunicacions militars, per tal d'evitar potencials conflictes en l'Indopacífic.

Però la Xina seguirà reivindicant la sobirania de Taiwan-Xina. Un intent d'invasió podria provocar una allau de sancions contra la Xina, tal com ha succeït amb Rússia, amb la diferència que una desconexió d'Occident de la Xina tindria unes conseqüències molt més greus, sense obviar que, en aquest cas, no es pot descartar una intervenció militar per part dels EUA. El Departament

²⁷ Piqué, J. (2022): [Taiwán y el mar del Sur de China](#). Política Exterior.

d'Estat dels Estats Units estima que un bloqueig xinès a Taiwan-Xina provocaria pèrdues econòmiques anuals per valor de 2,5 bilions de dòlars.²⁸

Europa oriental i el **Caucas: l'ampliació cap a l'est torna a l'agenda comunitària**

El 24 de febrer de 2022 va començar la invasió militar de Rússia a Ucraïna i, gairebé dos anys després, la guerra continua. Els principals països occidentals, amb els Estats Units i la UE al capdavant, han imposat sancions contra Rússia i han donat suport financer i militar al Govern ucraïnès, mentre que la Xina ha donat suport diplomàtic i econòmic a Rússia.

Tanmateix, l'any 2024 pot ser un any de dificultats per la continuïtat del suport financer a Ucraïna davant les reticències del Partit Republicà als Estats Units i l'erosió del consens a la UE (especialment d'Hongria), juntament amb les dificultats pressupostàries a Alemanya. Les eleccions presidencials a Rússia el març de 2024 podrien afavorir un acostament de posicions.

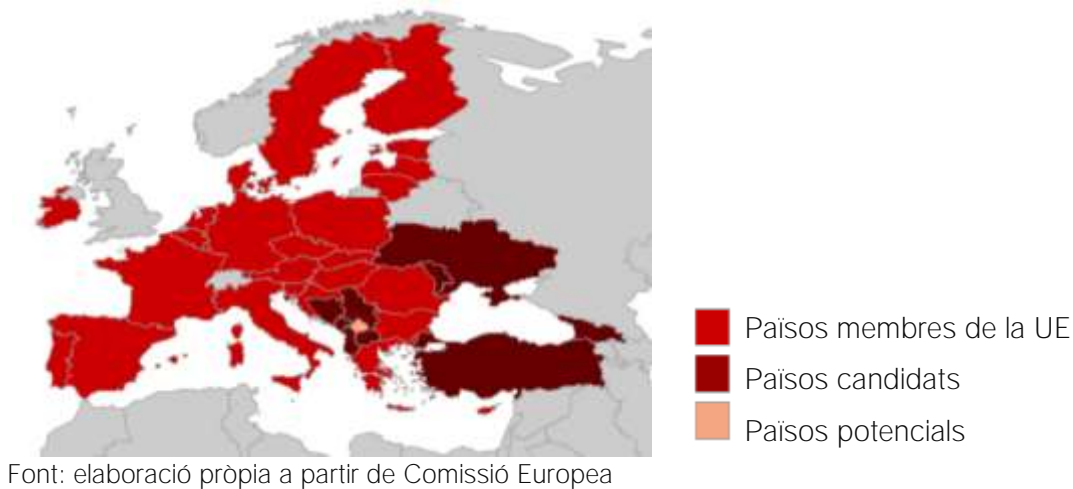
A la UE, la guerra a Ucraïna ha fet canviar les perspectives i, després d'anys de no estar inclosa a l'agenda, l'ampliació cap a l'est torna a planar sobre Brussel·les. L'expansió cap al flanc oriental i els Balcans va lligada a una qüestió de seguretat estratègica, com ho va ser la caiguda del teló d'acer el 1989 que va acabar conduint, una dècada després, a l'absorció de 10 membres nous.

El Consell Europeu ha acceptat obrir negociacions d'ingrés amb Ucraïna i Moldàvia a partir del 2024, i se li sumarà Bòsnia-Hercegovina si avança en el compliment dels criteris d'adhesió. A més, en els darrers mesos s'ha concedit l'estatus de candidat a diversos països, que se sumen a altres que ja fa anys que són en aquest llistat. Els candidats són Albània, Geòrgia, Montenegro, Macedònia del Nord, Sèrbia i Turquia. Kosovo, en un estadi anterior, és considerat país potencial.

La gran ampliació de la Unió Europea cap a l'est i la zona dels Balcans, però, tensa els equilibris de poder interns. L'entrada de nous països convertiria la majoria dels 27 socis actuals en contribuents nets per a les arques comunes. Amb l'entrada de tots els països, Espanya, que avui té un saldo positiu de més de 400 milions d'euros, passaria a tenir-lo negatiu. És probable que dos dels socis més euroescèptics, Polònia i Hongria, no acceptessin aquest nou paper de contribuents.

²⁸ Hille, K. i Sevastopulo, D. (2022): [*US warns Europe a conflict over Taiwan could cause global economic shock*](#). Financial Times.

Figura 4. Estat actual de l'ampliació de la Unió Europea

Els països candidats a l'adhesió tenen pendents molts deures abans no siguin admesos, però la UE també haurà de fer reformes, com una rebaixa al número de comissaris (perquè no tots els estats membres tinguin un representant a l'Executiu comunitari); un repartiment diferent dels escons del Parlament Europeu; un nou sistema de votació per majories qualificades, en comptes de per unanimitat, en afers com la política exterior; i una reforma pressupostària a fons que eviti no ja la paràlisi, sinó fins i tot l'esfondrament de la UE.²⁹

En el conflicte a Ucraïna, un actor que ha guanyat pes ha estat Turquia, que ha sabut posicionar-se per mantenir bones relacions amb Occident i Rússia alhora que ha estat clau per a la mediació. Ankara, després de la invasió russa a Ucraïna, ha donat suport a Kíiv, fins i tot proporcionant-li armes i drons. Paral·lelament, Turquia segueix sent un gran client d'armament rus malgrat formar part de l'OTAN, no ha adoptat les sancions occidentals i ha mantingut vincles comercials i energètics amb Moscou. A més, juntament amb l'ONU va ser clau per a la signatura de l'acord d'exportació del gra procedent d'Ucraïna des del mar Negre el juliol de 2022, malgrat que aquest acord s'ha trencat a mitjans de 2023.

La zona del Caucas també ha patit importants conflictes en els darrers mesos, concretament a l'enclavament de Nagorno Karabakh. El 19 de setembre, l'Azerbaidjan hi va llançar una ofensiva militar a la zona controlada per forces proarmènies, que van capitular i va forçar la fugida de la població local cap a Armènia, deixant la zona a mercè de les forces àzeris. El conflicte és latent des de la descomposició de l'URSS i va revifar el 2020; finalment, Bakú, aliada de Turquia, ha aconseguit els seus objectius el 2023 davant la mirada impassible de la UE, que degut a les sancions a Rússia ha passat a ser un gran importador de gas àzeri, i de la mateixa Rússia, el principal aliat d'Armènia fins al moment i que tenia forces militars desplegades a la zona de conflicte però que ha hagut de cedir. Tanmateix, la pau sembla llunyana entre l'Azerbaidjan i

²⁹ Sahuquillo, M. i Gómez, M. (2023): [La gran ampliació de la UE tensa las costuras del Este](#). El País.

Armènia, ja que encara hi ha discussions sobre la demarcació exacta de la frontera entre els dos territoris. A més, l'Azerbaidjan té la intenció de crear un corredor terrestre a través de territori armeni fins a la República Autònoma de Nakhtxivan, un enclavament azerbaidjanès fronterer amb Turquia i l'Iran.³⁰

Orient Mitjà: l'esclat bèl·lic Israel-Hamàs i la desestabilització de la regió

El conflicte Israel-Palestina, que ha revifat a finals de 2023, suposa una nova amenaça per a l'estabilitat de la regió i també per a l'economia mundial, fins al punt que una guerra regional més àmplia és actualment més versemblant que un procés de pau, que s'havia revitalitzat a principis del 2023 amb el restabliment de les relacions diplomàtiques entre l'Aràbia Saudita i l'Iran després de set anys de desavinences.

Aquest acord va ser afavorit per la Xina, un senyal que Beijing estava decidida a ampliar el seu paper diplomàtic en una regió que tradicionalment ha format part de l'esfera d'influència dels Estats Units, en un moment de tensions creixents entre l'Iran i Occident per la repressió de Teheran contra els manifestants, les seves ambicions nuclears i la venda a Rússia de drons.³¹ El perfil baix exhibit per la Xina en el conflicte Israel-Palestina posa en entredit aquesta voluntat de pau duradora a la regió.

Fins ara, els esdeveniments a Israel i Gaza estan servint diversos objectius iranians: millora el seu posicionament com a interlocutor regional; enforteix la seva xarxa clientelar tant dins com fora de les seves fronteres; bloqueja la incipient normalització de relacions entre Israel i l'Aràbia Saudita, que hauria aïllat encara més l'Iran; i debilita Israel, que s'està embarcant en una ofensiva que costarà vides i desgastarà la seva posició internacional.³² Un dels aliats regionals de l'Iran, els hutis del Iemen, han aprofitat la seva posició geogràfica a l'entrada del mar Roig per atacar vaixells de càrrega que creuen l'estret de Bab el-Mandeb en direcció al canal de Suez, per on passa el 12% del comerç mundial. Això ha obligat a les principals navilieres a desviar els vaixells i creuar l'Àfrica pel cap de Bona Esperança, per Sud-àfrica, retardant i encarint els enviaments entre Àsia i Europa.

Aquesta sacsejada de la regió afecta els interessos de l'Aràbia Saudita, que està apostant per l'ús de la diplomàcia econòmica per ampliar la seva influència. El pla Vision 2030 busca diversificar l'economia del país i reinvertir els dividends del petroli; actualment, el Public Investment Fund (el fons sobirà del país) té participacions en empreses tecnològiques com Uber

³⁰ Solovyov, V. (2023): [Azerbaijani Control of Nagorno-Karabakh Will Not Stop Conflict in the South Caucasus](#). Carnegie Endowment for International Peace.

³¹ Al Atrush, S. i Bozorgmehr, N. (2023): [Saudi Arabia and Iran hold meeting in Beijing as China expands its influence](#). Financial Times.

³² Maloney, S. (2023): [Iran is positioning itself to benefit from the Israel-Gaza conflict](#). Financial Times.

o Microsoft, en empreses financeres com BlackRock i, des de setembre de 2023, el 9,9% de Telefónica. Aquest múscul financer i els abundants recursos petrolífers els empra l'Àrab Saudita per protegir-se estratègicament de les seves relacions tradicionals amb Occident, i ha ampliat relacions amb els països asiàtics, especialment la Xina i l'Índia en àmbits que van més enllà del petroli, especialment en noves tecnologies, o amb Rússia, amb qui ha pactat una retallada de la producció de petroli que ha fet que n'augmenti el preu. Però aquesta estratègia econòmica necessita estabilitat política, que l'Àrab Saudita havia aconseguit amb fites com la normalització de les relacions diplomàtiques amb l'Iran i la negociació d'acords amb Israel en línia amb els Acords d'Abraham entre Israel i altres països de l'Orient Mitjà (Bahrain i els EAU). Ara, però, la guerra a Palestina trunca aquesta estratègia a curt termini i, alhora, beneficia rivals com l'Iran.

En aquest conflicte, Qatar ha emergit com un actor clau en la mediació, i no és una novetat, ja que ha aprofitat les seves àmplies relacions diplomàtiques (fins i tot amb grups com Hamàs i els talibans) per posicionar-se com a negociador en els conflictes internacionals de la regió. En el conflicte entre Israel i Hamàs han estat vitals els seus lligams històrics amb Hamàs i el manteniment de relacions diplomàtiques de baix nivell amb Israel, a diferència d'altres estats àrabs. Les iniciatives diplomàtiques formen part d'una estratègia de foment del *soft power* que Qatar ha utilitzat per reforçar la seva posició mundial i distingir-se dels seus rivals regionals, un esforç que inclou l'acollida de campus d'universitats nord-americanes i el suport a equips esportius, inclosa l'organització del Mundial de Futbol de 2022.³³

El suport dels països occidentals a Israel en el conflicte amb Gaza ha ensorrat mesos de treball amb els països en desenvolupament per aconseguir un consens sobre la condemna de la guerra de Rússia contra Ucraïna, i ara els primers han de carregar amb acusacions d'hipocresia. El Kremlin, que en aquest conflicte recolza la causa palestina, veu la guerra com una oportunitat per, d'una banda, treure'n rèdit polític, per tornar a acostar-se a països que s'havien inclinat cap a Occident per la guerra a Ucraïna, i, de l'altra, rèdit econòmic, ja que una guerra més llarga podria provocar una pujada dels preus del petroli i el gas.

Pel que fa a la UE, en aquest conflicte s'ha posat de relleu la manca de coordinació en política exterior després que la presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen, viatgés a Israel per donar-li suport sense un mandat dels 27 estats membres i sense una posició comuna acordada.³⁴ A més, en la votació de l'Assemblea General de l'ONU que demana el cessament d'hostilitats a Gaza, la UE també es va posar en evidència: França i Espanya van votar a favor; Hongria i Àustria en contra (com els EUA), mentre que Itàlia, els Països Baixos, Romania i Polònia es van abstenir.³⁵

³³ Fahim, K. (2023): [In Gaza war, Qatar revisits role as regional mediator](#). The Washington Post.

³⁴ Foy, H. (2023): [Rush by west to back Israel erodes developing countries' support for Ukraine](#). Financial Times.

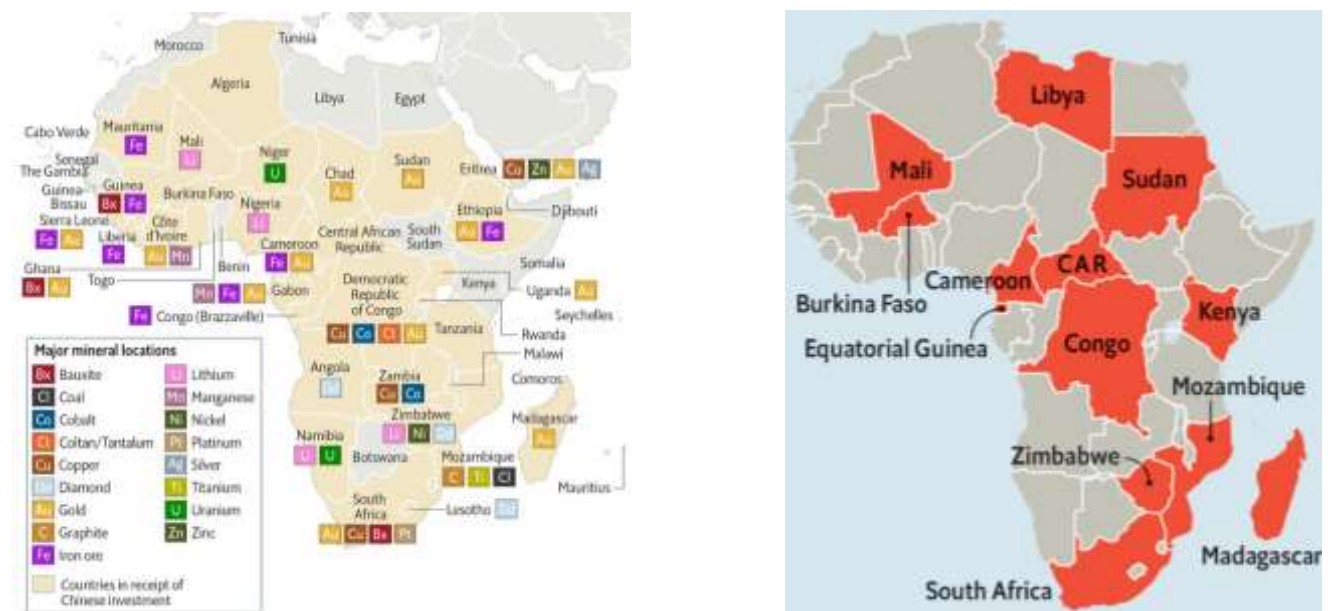
³⁵ EFE (2023): [La Asamblea General de la ONU aprueba llamar al "cese de hostilidades" en Gaza pese a EE.UU.](#)

El Sahel: augmenta la inestabilitat

Un dels principals punts on ha augmentat la conflictivitat els darrers anys és l'Àfrica. Les transicions digital i verda depenen significativament de matèries primeres, la majoria de les quals estan concentrades en països africans. La Xina va iniciar fa dues dècades una ofensiva inversora que ha substituït la petjada occidental al continent: a canvi d'inversions milionàries en infraestructures, la Xina hi ha guanyat influència per tal d'aprofitar-se de l'extracció de minerals.

Rússia, en els darrers anys, ha guanyat pes en el continent, especialment gràcies al grup Wagner, que proporciona serveis de seguretat i ajut paramilitar i llança campanyes de desinformació per a règims en dificultats a canvi de concessions de recursos i suport diplomàtic³⁶ (figura 5). En un intent d'enfortir lligams amb el continent, Rússia va celebrar la segona cimera Rússia-Àfrica el juliol de 2023, en què Putin va oferir cereals de manera gratuïta a sis països africans. Aquest anunci venia precedit de la suspensió de l'acord d'exportació del gra procedent d'Ucraïna des del mar Negre. La seguretat alimentària al continent està en dubte per l'emergència climàtica, però també per l'excessiva dependència de les importacions de gra provinents de Rússia i d'Ucraïna (vegeu apartat 1.5).³⁷

Figura 5. Inversions de la Xina a l'Àfrica amb detall de les principals matèries primeres per país africà (esquerra) i presència del Grup Wagner a l'Àfrica (dreta)

Font: Economist Intelligence Unit, 2023

El Sahel ha estat una regió especialment castigada en els darrers anys; ha patit cops d'estat que, sumats a la presència de grups islamistes, amenacen l'estabilitat del continent (figura 6). El darrer

³⁶ Rampe, W. (2023): [What Is Russia's Wagner Group Doing in Africa?](#). Council on Foreign Relations.

³⁷ ACCIÓ (2022): [Anàlisi de riscos i tendències globals 2023](#).

cop d'estat, el 2023, ha estat al Níger, país ric en urani. Prèviament, s'havien produït dos cops d'estat als països veïns, Mali i Burkina Faso, i un altre a Guinea. El líder del Sudan, al Sahel oriental, va ser derrocat el 2021.³⁸ Aquests fets coincideixen amb el replegament de França de les antigues colònies africanes, que és vista com una força colonialista i invasora. Les forces militars franceses ja han estat evacuades de Mali, Burkina Faso i el Níger.³⁹

Figura 6. Cops d'estat al Sahel des de 2019 (amb èxit en vermell, sense èxit en blau)

Font: EIU, 2023

1.4. Declivi democràtic

El triomf dels sistemes autocràtics

El sistema de valors occidental, que s'havia imposat a finals del segle XX, ha anat en retrocés en els darrers anys arreu del món, fenomen que coincideix amb la creixent influència de la Xina en l'esfera mundial, amb un model autocràtic que serveix de referència per a molts països.

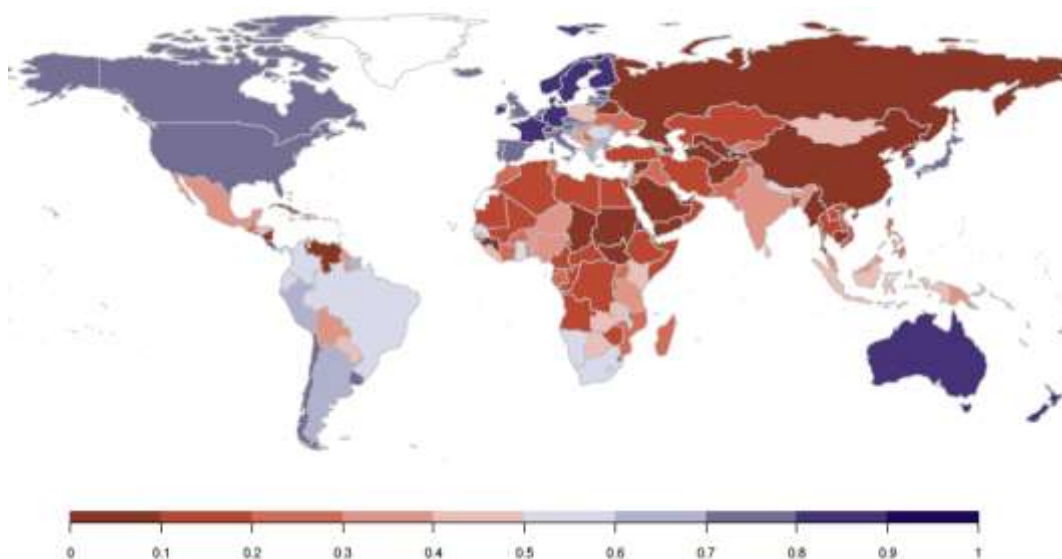
El darrer informe del V-Dem Institute indica que el percentatge de població que viu en autocràcies ha passat del 46% el 2012 al 72% el 2022, i només un 13% de la població mundial viu en democràcies liberals (figura 7). A més, per primer cop en més de dues dècades hi ha més

³⁸ Munshi, N. (2023): *What's Driving Coups in Niger and Across West Africa?*. The Washington Post.

³⁹ Irish, J. i Mcallister, E. (2023): *Analysis: West losing sight of Sahel after France announces Niger withdrawal*. Reuters.

autocràcies tancades que democràcies liberals. Més de 35 anys d'avenços democràtics s'han evaporat durant la darrera dècada.⁴⁰

Figura 7. Estat de la democràcia, 2022

Font: V-Dem Institute, 2023

Un altre informe, elaborat per l'Institut Internacional per a la Democràcia i l'Assistència Electoral (IDEA), constata que, per sisè any consecutiu, hi ha més països on la democràcia declina que països on millora, el període més llarg de declivi democràtic des que IDEA va començar a recopilar dades el 1975.⁴¹

Occident també ha patit un retrocés democràtic, sobretot arran de l'increment de les desigualtats derivat de la crisi financera de 2008-2009. Darrerament, s'estan imposant moviments polítics que amenacen amb un retrocés en les democràcies i els sistemes de valors occidentals. A la UE són nombrosos els casos en què triomfen els discursos d'extremes, amb exemples destacats com Hongria, els Països Baixos, Itàlia o Suècia. Espanya no queda exempta del discurs radical de VOX, partit que ha arribat a òrgans de decisió en governs de coalició amb el PP en diverses comunitats autònomes. Per acabar, l'elecció de Milei a l'Argentina pot suposar un canvi de tendència en els estats intervencionistes.

El futur de **l'aliança occidental**: els comicis de 2024 són claus

El 2024 vindrà marcat per importants eleccions que poden suposar grans canvis en l'esfera internacional, especialment del bloc occidental. Les eleccions a la presidència dels Estats Units

⁴⁰ V-Dem Institute (2023): [Democracy Report 2023](#).

⁴¹ International Institute for Democracy and Electoral Assistance (2023): [The Global State of Democracy 2023](#).

el novembre de 2024 seran les més determinants i els electors hauran de triar entre la continuïtat del Partit Demòcrata o bé una política més conservadora amb l'opció del Partit Republicà. Les polítiques que han marcat el mandat de 4 anys de Biden a la Casa Blanca es poden veure amenaçades en cas de derrota demòcrata, per exemple, l'impuls de la transició energètica (amb la *Inflation Reduction Act* com a gran acte legislatiu) o el suport militar a Ucraïna.

Uns altres comicis crucials seran al Parlament Europeu el proper mes de juny i marcaran els propers 5 anys de les institucions europees, amb el risc d'auge dels partits d'extrema dreta i populistes. En sorgirà no només la configuració del nou Parlament sinó també una nova Comissió Europea, amb el dubte de si seguirà encapçalada per Ursula von der Leyen. La nova Comissió haurà de decidir qüestions centrals que han marcat l'agenda dels darrers 5 anys de von der Leyen (accelerar la transició energètica, l'ampliació cap a l'est, les capacitats de defensa, etc.) o si opta per un fer un gir de 180 °.

La Xina o Rússia podrien influir segons actuïn en els comicis tant als Estats Units com a la Unió Europea. La Xina podria dur a terme majors restriccions a les exportacions de matèries primeres crítiques (vegeu apartat 3.1), donar resposta a la investigació europea sobre subsidis il·legals al sector de l'automòbil elèctric xinès o emprendre una ofensiva militar a Taiwan-Xina que obligués a la intervenció militar nord-americana, mentre que Rússia podria decidir endurir la guerra a Ucraïna o dur a terme campanyes de *fake news* o atacs cibernètics. A més, conflictes com els d'Israel-Palestina poden tenir també conseqüències en els resultats electorals.

A partir de 2025, si bé les relacions a banda i banda del Pacífic no es preveu que canviïn substancialment, donat que l'aproximació tant de demòcrates com de republicans vers la Xina és compartida, les relacions a banda i banda de l'Atlàntic podrien tornar a tensar-se si hi ha un canvi de rumb a la Casa Blanca, com podria ser l'elecció de Trump com a president. Durant el seu primer mandat, va imposar aranzels a les importacions d'acer i alumini de manera generalitzada, també provinents de la UE, i va imposar aranzels creuats pels subsidis il·legals del cas Airbus-Boeing. La treva entre l'Administració Biden i la UE podria trencar-se si no s'arriba a un acord en els propers mesos. Mentre que els EUA volen concessions per tal d'evitar el Mecanisme d'Ajust a Frontera per Carboni (s'imposarà un preu al carboni a partir del 2026 a la UE en importacions d'acer, alumini o fertilitzants), la UE vol eliminar per complet els aranzels imposats per l'Administració Trump (ara per ara, només estan suspesos) i garantir l'accés al mercat nord-americà de les tecnologies netes, després que la *Inflation Reduction Act* (IRA) estipula que les bateries dels vehicles elèctrics s'han de fabricar amb un determinat percentatge de minerals crítics processats als Estats Units o als països amb qui té acords comercials (no és el cas de la UE). L'arribada al poder de Trump podria ser traumàtica comercialment parlant, ja que ja ha proposat aplicar un aranzel general del 10% a totes les importacions si és elegit president.⁴²

⁴² Malmström, C (2023): [Next steps for Europe and the US on their green agenda: Steel and critical minerals](#). PIIE.

Anàlisi de riscos i tendències globals 2024

Altres comicis rellevants durant l'any 2024 són les eleccions presidencials a Rússia, tot i que no s'esperen canvis; i a l'Índia, on Narendra Modi intentarà guanyar un tercer mandat enfront d'una oposició que s'ha unit en bloc per fer-li front.

Un altre dels focus seran les eleccions a Taiwan-Xina el gener de 2024, que enfrontaran un govern que s'ha caracteritzat per una postura de confrontació davant la Xina i una oposició amb una posició més transigent. És probable que el resultat de les eleccions a Taiwan-Xina influeixi en les tenses relacions entre els Estats Units i la Xina i en la seguretat a l'Àsia-Pacífic.⁴³

Taula 1. Principals eleccions que se celebren el 2024

Mes	País
Gener	Finlàndia: eleccions presidencials Taiwan-Xina: eleccions presidencials
Febrer	Pakistan: eleccions presidencials Indonèsia: eleccions generals
Març	Rússia: eleccions presidencials Portugal: eleccions parlamentàries
Juny	UE: eleccions al Parlament Europeu Bèlgica: eleccions federals Mèxic: eleccions presidencials
Setembre	Àustria: eleccions parlamentàries
Novembre	Estats Units: eleccions presidencials Romania: eleccions presidencials
Desembre	Croàcia: eleccions presidencials Algèria: eleccions presidencials
Per determinar	Índia: eleccions presidencials Moldàvia: eleccions presidencials Geòrgia: eleccions presidencials Tunísia: eleccions presidencials Veneçuela: eleccions presidencials

Font: elaboració pròpia

⁴³ Tan, C. (2023): [*Taiwan's presidential election is a three-way race. These are the parties vying to replace Tsai Ing-Wen.*](#) CNBC.

1.5. Fracàs del multilateralisme i necessitat de cooperació

El fracàs de les institucions multilaterals

Per evitar o alentir la fragmentació creixent, el sistema multilateral basat en normes s'ha d'adaptar al nou entorn de major pes econòmic dels països emergents i pèrdua d'hegemonia d'Occident. La cooperació multilateral continua sent el millor enfocament per abordar els reptes mundials, especialment en àmbits com el canvi climàtic i les pandèmies. Ara bé, quan els països opten per accions unilaterals, cal garantir un nivell mínim de fluxos transfronterers de béns, serveis i finances essencials per protegir els més vulnerables; seria el cas de garantir corredors alimentaris en el cas de zones amb inseguretat alimentària, o de medicines, en el cas d'una crisi sanitària.⁴⁴ Els esdeveniments en els darrers anys proven que no s'ha aconseguit ni aquesta cooperació mínima.

Bona part d'aquesta inacció està provocada per la incapacitat de les actuals institucions multilaterals, la major part nascudes en el context posterior a la Segona Guerra Mundial, que no s'han adaptat a les noves realitats.

El paper de l'ONU està en qüestió i un deteriorament més gran de les relacions entre Rússia o la Xina amb Occident podria fer que la diplomàcia del Consell de Seguretat fos encara més conflictiva. L'actual composició de l'ONU (els EUA, la Xina, Rússia, França i el Regne Unit com a membres permanents) crea discrepàncies entre els països emergents, que demanen que aquesta institució es reformi, atorgui més veu a nous actors i posi fi a la lògica imposada pels guanyadors de la Segona Guerra Mundial.

En un context d'auge proteccionista i "weaponització" creixent del comerç mundial (vegeu apartat 2.1), l'Organització Mundial del Comerç (OMC), l'organisme internacional multilateral clau per a la liberalització del comerç mundial, ha perdut el seu rol preponderant. La paralització de la institució es va materialitzar el desembre de 2019, quan va caducar el mandat de dos dels tres jutges de l'òrgan d'apel·lació, i els EUA, sota l'Administració Trump, va bloquejar el nomenament dels nous àrbitres, un bloqueig que ha continuat amb l'Administració Biden. Els problemes de fons dels quals s'acusa l'OMC fan poc probable que recuperi el protagonisme com a institució garant de la liberalització comercial.

En l'àmbit financer, ni l'FMI ni el Banc Mundial han pres cap mesura per donar resposta a les sol·licituds dels líders del Sud Global perquè es compleixi la cancel·lació del deute i la reforma de la seva arquitectura. Si bé existeix un debat en el si de l'FMI per revisar les quotes dels països en les votacions, en què els països occidentals, especialment els Estats Units, estan sobrerrepresentats en comparació amb les nacions que han gaudit d'un gran creixement econòmic, com la Xina o l'Índia, la reforma està lluny de ser adoptada. Com a resposta dels pocs

⁴⁴ Fons Monetari Internacional (2023): [Goeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism](#).

avenços, els BRIC, especialment la Xina, han creat institucions paral·leles en els darrers anys com l'Acord de Reserves de Contingència, el Nou Banc de Desenvolupament o el Banc Asiàtic d'Inversions en Infraestructures, fet que ha convertit la Xina en un gran prestador mundial, tot i que molts països s'hi han vist atrapats pel deute creixent contret (vegeu apartat 1.2). Així doncs, la reforma de les institucions multilaterals és imperant per donar resposta als nous reptes financers globals.

La necessitat de coordinació mundial per combatre l'emergència climàtica

En un món cada vegada més fragmentat, la multilateralitat en qüestions d'emergència climàtica és prioritària, ja que afecta tots els països per igual, i els seus efectes són cada vegada més devastadors (vegeu apartat 4.1). La crisi climàtica suposa un repte global que només es pot combatre mitjançant una política global coordinada: és necessari implementar i enfortir mesures de política climàtica, com el dret d'emissions de carboni, els impostos o el suport a tecnologies de baixes emissions.

Per a aconseguir-ho, és imprescindible una resposta global que desenvolupi polítiques dirigides al sector financer per impulsar les inversions cap a països emergents i en vies de desenvolupament, i que garanteixin que els fluxos de capital estiguin alineats amb els objectius de l'Acord de París. En aquest context, els països d'alts ingressos tenen un paper clau;⁴⁵ si això no es compleix, els països en desenvolupament continuaran preferint l'ús de combustibles fòssils altament contaminants, com el carbó, per produir energia.

Si bé l'Acord de París ha estat la fita més remarcable pel que fa als acords multilaterals en matèria climàtica, el seu compliment 8 anys després no és gens encoratjador. Amb les emissions actuals i les polítiques previstes per reduir-les, l'ONU apunta que la temperatura augmentarà per sobre dels 2,9 °C,⁴⁶ lluny dels objectius de l'Acord de París (1,5 °C-2 °C), evidenciant els reiterats fracassos d'assolir acords multilaterals coordinats en les Cimeres Mundials del Clima (COP), que se celebren amb caràcter anual.

La COP-28 celebrada a Dubai el desembre del 2023 va evidenciar, de nou, la manca de coordinació en la fixació d'objectius comuns. La fita més rellevant és l'acord assolit, per primera vegada, de deixar enrere de manera ordenada els combustibles fòssils, i no només el carbó; acord, però, encara insuficient per poder aconseguir els objectius de l'Acord de París. També s'ha posat en marxa un fons de "pèrdues i guanys" sota l'òrbita del Banc Mundial, que té per objectiu gestionar 100.000 milions de dòlars a l'any per al 2030 per ajudar als països en vies de

⁴⁵ Wolf, M. (2022): [Delay only makes climate action more urgent](#). Financial Times.

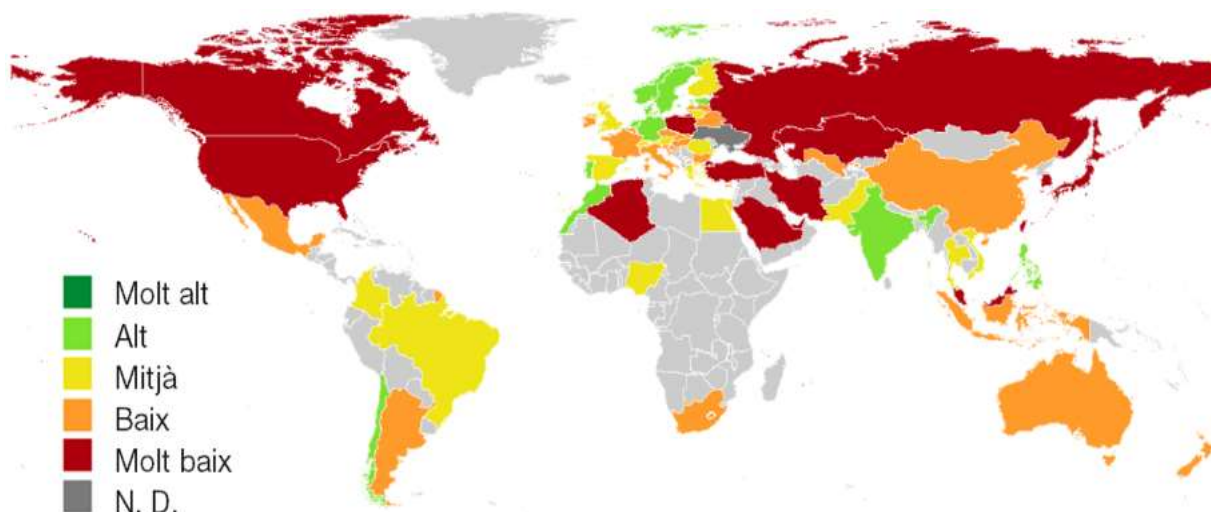
⁴⁶ UNEP (2023): [Emissions Gap Report 2023](#).

desenvolupament a reparar els efectes adversos provocats pel canvi climàtic. Tanmateix, les aportacions son de caràcter voluntari i només s'han compromès 700 milions durant la cimera.⁴⁷

El fet que les regions que més contaminen, com són els EUA, la Xina i la UE, dissenyin polítiques de reducció d'emissions de manera individual, i no amb una coordinació global, comporta una divergència de polítiques ineficients. Per exemple, la UE s'ha fixat l'objectiu de reduir les emissions un 55% el 2030 (respecte al 1990) i aconseguir la neutralitat climàtica el 2050, amb el Pacte Verd i el Fit For 55 com a principals accions legislatives; els Estats Units té l'objectiu de ser neutre en carboni el 2050 i ho articula a la *Inflation Reduction Act*, mentre que la Xina té l'ambició d'arribar al pic d'emissions el 2030 i aconseguir la neutralitat de carboni el 2060 (vegeu apartat 4.4).

Aquestes polítiques, malgrat la seva bona intenció, tenen horitzons temporals massa llargs si es vol limitar l'escalfament global per sota de l'objectiu dels 1,5 °C. De fet, la protecció climàtica dels estats continua sent insuficient avui dia, com s'observa a la figura 8.

Figura 8. Índex de protecció climàtica, 2024

Nota: l'índex compara els resultats climàtics de 63 països + la UE, que en conjunt representen més del 90% de les emissions mundials de gasos amb efecte d'hivernacle. S'avaluen quatre categories: emissions, energies renovables, ús de l'energia i política climàtica. Cap país qualifica com a "molt alt".

Font: [Climate Change Performance Index](#), 2023

⁴⁷ United Nations (2023): [UN Climate Change Conference - United Arab Emirates](#).

La necessitat de coordinació mundial per combatre la inseguretats alimentària

La crisi de la COVID-19, els efectes del canvi climàtic en els conreus i la invasió de Rússia a Ucraïna ha agreujat la fragilitat dels sistemes agroalimentaris i les desigualtats entre països, i no hi ha hagut una iniciativa coordinada per alleujar-ne les conseqüències.

Els preus del blat i el blat de moro el 2021, abans de la guerra a Ucraïna, ja s'havien situat entre un 40% i un 50% més alts que el preu mitjà de la darrera dècada, i els preus en conjunt dels aliments van augmentar un 30%, segons la FAO. La invasió de Rússia a Ucraïna va impulsar encara més l'increment del preu dels aliments, en ser dos dels principals països productors de cereals i de fertilitzants: en conjunt, el 2020 van representar el 53% de la quota del comerç mundial de l'oli i les llavors de gira-sol, el 27% del blat, el 23% de l'ordi, el 16% de les llavors de colza i el 14% del blat de moro.⁴⁸

La guerra, a més de fer davallar la producció de cereals ucraïnesos en un 29%,⁴⁹ va provocar el tancament dels ports ucraïnesos i va impedir la circulació de tots els vaixells comercials al mar interior d'Azov i al mar Negre. Sense mitjans de transport alternatius al marítim, la mediació de l'ONU i Turquia el mes de juliol de 2022 va permetre la signatura de la Iniciativa del Gra del Mar Negre, un acord entre Rússia i Ucraïna per desbloquejar les exportacions de cereals ucraïnesos. Aquest acord beneficiava principalment els països africans, que tenen una excessiva dependència de les importacions de gra provinents de Rússia i Ucraïna: abans de la guerra, fins a 25 països africans importaven més d'un terç del seu blat d'aquests dos països i 15 n'importaven més de la meitat. Tanmateix, Rússia va acabar trencant aquest acord a mitjans de 2023 i n'ha volgut treure rèdit polític amb l'oferiment gratuït de cereals a sis països africans després de suspendre l'acord del gra.

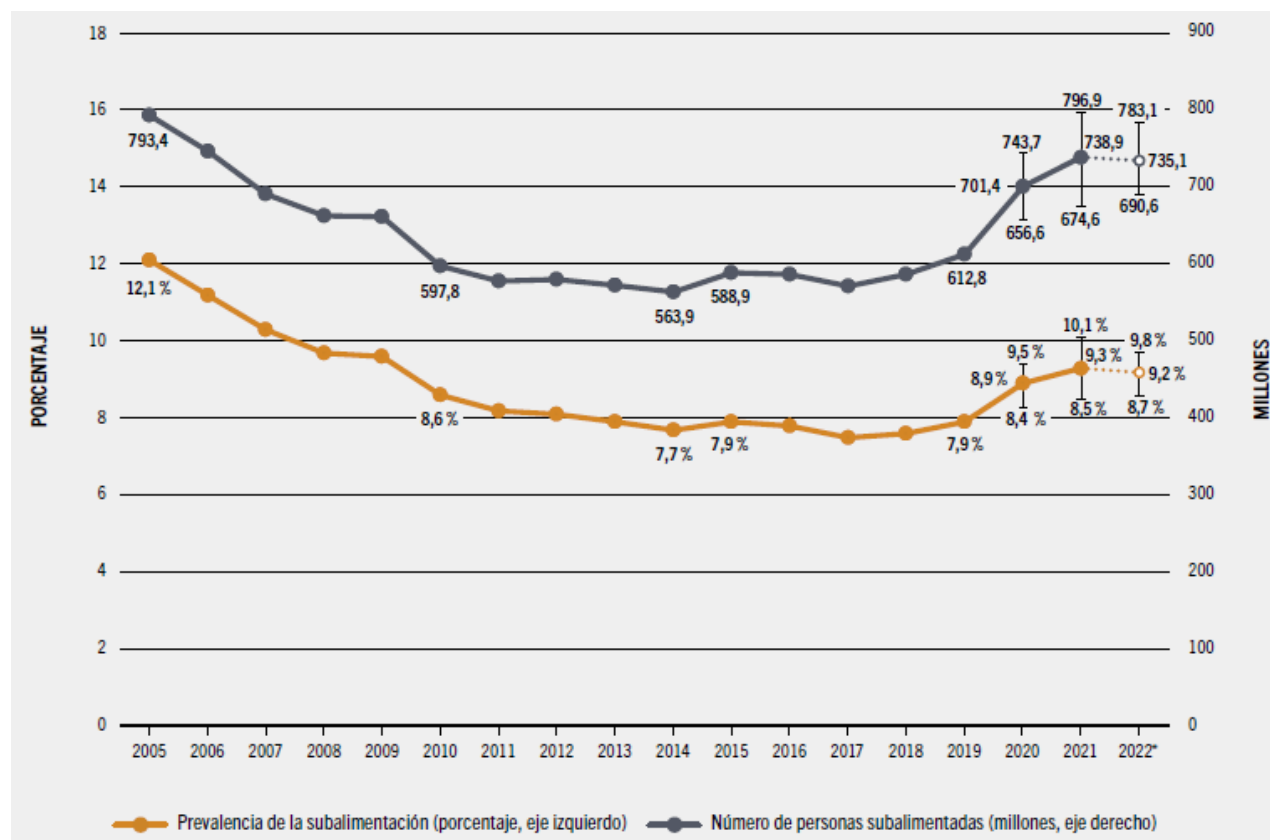
La FAO quantifica anualment les conseqüències i estima que uns 735 milions de persones van passar gana el 2022, un augment de 122 milions de persones en comparació amb el 2019 (figura 9). La fam augmenta a l'Àsia occidental, al Carib i a totes les regions d'Àfrica, que segueix sent la regió més afectada: una de cada cinc persones pateix gana al continent, més del doble de la mitjana mundial.⁵⁰

⁴⁸ ACCIÓ (2022): [Anàlisi de riscos i tendències globals 2023](#).

⁴⁹ Consell Europeu (2023): [Cómo la invasión rusa de Ucrania ha agravado la crisis alimentaria mundial](#).

⁵⁰ FAO (2023): [122 million more people pushed into hunger since 2019 due to multiple crises, reveals UN report](#).

Figura 9. Prevalença de la subalimentació al món, 2005-2022

Font: FAO, 2023

El xoc provocat en el mercat mundial de l'alimentació ha estat la causa que diversos països imposin restriccions al comerç per protegir el mercat intern, una mesura molt similar a la que es va dur a terme amb els productes mèdics arran de l'esclat de la COVID-19. A finals del 2023, un total de 21 països imposaven quotes o prohibicions a l'exportació d'algun producte alimentari.⁵¹ El cas més preocupant és la prohibició a l'Índia d'exportar arròs; el país asiàtic n'és el principal productor i es tem que provoqui una crisi alimentària global, ja que l'arròs és la base de moltes dietes en països en desenvolupament.⁵²

⁵¹ IFPRI. [Food Security Portal](#).

⁵² Mogul, R. et al. (2023): [Climate change has ravaged India's rice stock. Now its export ban could deepen a global food crisis](#). CNN.